

тише порушує законні права та інтереси громадян та юридичних осіб, але й негативно впливає на моральний і духовний стан суспільства.

Корупція – це комплексна проблема: соціальна, політична, економічна, правова, моральна, адже корупційні прояви існують в будь-якій сфері державного та суспільного життя, і саме цьому вирішення цієї проблеми повинно також бути комплексним.

Надійшло до редакції 18.02.2000

С.П. Гиренко, канд. пед. наук, ст. викл. Ун-ту внутр. справ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИНАМІКИ «ТЕЛЕФОННОГО ТЕРОРИЗМУ»

Проблема «телефонного тероризму» у даний час набуває особливого значення у зв'язку з минулими подіями в ряді країн. Останнє десятиріччя відзначене небувалим сплеском терористичних актів у країнах і окремих регіонах колишнього Радянського Союзу, на Близькому Сході, а також у зискорозвинених державах. Статистика фіксує вибухи в державних установах, лікарнях, магазинах, торгових центрах, житлових будинках, транспортних засобах і багатьох інших об'єктах скупчення людей. У результаті щодіно гинуть десятки тисяч людей і зберігається загроза ще більших жертв. Події вересня 1999 р. у Москві і Волгодонську, коли в результаті терористичних актів, спрямованих проти цивільних осіб, загинуло більше трьохсот чоловік, є свідченням цього. Ці події викликали хвилю гніву й обурення мирного населення не тільки в Росії, але й поза її межами. Людство завжди засуджує подібні прояви.

Будь-які терористичні акти, у якій формі вони б не відбувалися, завжди мають певну визначену мету. Дослідники виділяють теракти за політичними мотивами (таких більшість), за економічними, а також теракти, в основі яких лежать психологічні мотиви (психічні захворювання, відхилення, злість, агресія).

Крім того, поряд із реальними терористичними актами, що відбуваються найчастіше без указівки точної класифікації (вибух, застосування вогнепальної зброї, масові отруєння й інші), існують помилкові попередні повідомлення про нібито терористичні акти, що готуються. Часто повідомлення подібного характеру надходять у вигляді телефонних дзвінків із зазначенням місця «майбутнього» теракту. Також зустрічаються повідомлення, прислані поштою або підкинуті, але такі бувають значно рідше.

Дослідження у цій сфері дозволили одержати дані про фальшиві «мінування» у Харківській області за останні декілька років.

Кількісний і порівняльний аналіз цієї інформації дозволяє зробити деякі висновки щодо закономірностей динаміки телефонного тероризму в нашому регіоні та його причинами.

Найбільш активними за кількісними показниками стали 1997 і 1999 роки. У 1997 р. було зареєстровано більше двох десятків фальшивих викликів вибухотехнічних служб, із яких більш 80% доводиться на жовтень. Лжемінуванню піддавалися середні й вищі навчальні заклади, житлові бу-

динки, станції метро, державні установи. Державі завдано матеріальних збитків, що обчислюється десятками тисяч гривень. Були задіяні десятки співробітників різних служб оперативного реагування МНС і МВС, котрі сотні годин займалися пошуком джерел небезпеки.

Сигнал про «замінування» поступав у навчальні заклади, за звичай, в першій половині дня, коли було масове скоплення людей. Проводилися евакуаційні заходи, зривалися навчальні заняття.

Наступний значний сплеск активності телефонного тероризму в регіоні зареєстрований у вересні 1999 року і, можна майже з упевненістю сказати, зв'язаний із подіями в Росії. Трагічні події в Москві і Волгодонську, що віднесли життя сотень людей, не могли не знайти відгук у людей у сусідніх країнах. Не виключенням стала й Україна. У той час, коли сотні тисяч людей широко співчували родичам загиблих у цих нелюдських і жахаючих по масштабі жертв терактах, реєструвалися телефонні дзвінки з інформацією про заміновані установи. Спецслужби знаходилися в стані підвищеної готовності. А інформація про нові теракти тільки загострювала напругу.

Які ж причини такої поведінки? Чи можна його укласти в рамки норми? Спробуємо розібратися, які мотиви рухають людьми, що намагаються зняти слухавку і дати свідомо помилкову інформацію про загрозову небезпеку.

Людина дає свідомо помилкову інформацію, при цьому припускаючи, що телефонний дзвінок не буде зареєстрований і його дії залишаться безкарними. Що ж, у даній формі подачі інформації можна побачити визначений здоровий глузд. Шансів залишитися нерозкритим на перший погляд дійсно більше, ніж посилати повідомлення поштою або передавати іншим способом. Але відразу виникає наступне питання: «Навіщо?» І отут думки можуть розходитися.

З метою дослідження проблеми нами було проведено анкетування.

Дані анкетування, проведеного серед 120 курсантів Університету внутрішніх справ у листопаді-грудні 2000 року, свідчать про наявність цілого комплексу думок по даній проблемі. На думку респондентів, «телефонними терористами» рухає бажання виділитися, привернути до себе увагу громадськості і спецслужб.

Також високу позицію займає свідомий зрив занять у навчальних закладах учнями і студентами.

Основною причиною такої поведінки ряд респондентів вважає психічні відхилення у окремих людей і бажання помститися владі.

Ефект наслідування значним і голосним суспільним подіям грає, на нашу думку, одну з головних ролей при аналізі динаміки «телефонного тероризму». Дані статистики свідчать про сплеск лжемінутування через 3-5 днів після проходження інформації про стимулюючу подію через засоби масової інформації.

Ця тенденція зберігається приблизно протягом декількох тижнів. Потім, за звичай, наступає спад активності.

Ефект наслідування заснований на феномені впливу значимої для людини інформації на його думки і вчинки. Стимулююча інформація підшто-

вхує людину до вчинення подібних дій, або дій, близьких до цих. Спостереження за подіями, що відбуваються внаслідок вчинення цих дій, є однієї зі складових, до яких прагне людина.

Подібними з розглянутою нами проблемою, по феноменах впливу і наслідування, можна вважати ті феномени, що описуються Р.Чалдіні («Психологія впливу»). Дослідження американських психологів свідчать про зріст кількості самогубств серед населення після появи в ЗМІ публікацій на перших смугах про голосні самогубства. Тут у достатній мірі є присутнім ефект наслідування, що особливо виявляється у людей, що відчувають потребу у вчиненні акта суїциду і вважають дану форму поведінки припустимою для вчинення.

Інформація, що описує випадки «телефонного мінування», приймається такими людьми як можлива для повторення і соціально припустима. Інформація про нові випадки «лжемінування» може посилювати впевненість потенційного «терориста», підвищує його готовність.

Необхідно сказати декілька слів про умови рішення проблеми. Сумнівів у тому, що до телефонного тероризму необхідно застосовувати самі рішучі заходи, не викликає сумніву. Яким способом?

У даному питанні також спостерігається різноманіття точок зору. Це пояснюється наявністю великого числа мотивів, що штовхають людей на даний вид правопорушень. Розглядаючи технічний бік боротьби з «телефонним тероризмом», відзначимо насамперед необхідність розробки й застосування спеціальних технічних засобів швидкої ідентифікації номера і місця його розташування.

Звертаючись до правового боку питання, відзначимо необхідність посилення відповідальності за даний вид правопорушень, у тому числі і матеріальної.

Але насамперед слід зважити на аспект психологічний. Виховання суспільства, засоби пропаганди, висвітлення в ЗМІ реально розкритих прикладів «лжемінувань» можуть дати відчутний результат лише в тому випадку, коли утвердиться суспільна думка про «телефонний тероризм» як про соціально неприпустимий вид активності громадянина. Це знизить готовність потенційного «терориста» діяти за запрограмованою формулою.

Надійшла до редакції 14.07.2000

О.С. Левашов, канд. пед. наук, нач. каф. Ун-ту внутр. справ

«СИНДРОМ СТРУСУ НЕМОВЛЯТИ». ЗАРЧИНЕЦЬ БІЛЯ КОЛІСКИ

Серед всіх злочинів проти особистості чи не найогиднішими є злочини проти здоров'я і життя малолітніх. Мета цієї статті – ознайомити правоохоронців з таким маловідомим в Україні різновидом цих злочинів, який отримав за кордоном назву «Shaken Baby Syndrome» - «Синдром струсу немовляти» (далі – ССН). Цей термін використовується для описування специфічної комбінації тілесних ушкоджень і механізму нанесення їх дитині.

В усіх розвинених країнах цьому виду злочинів приділяється певна дуже велика увага. Досить того, що в мережі Інтернету існують десятки спеціа-